

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Переможна сила не домовляється, вона диктує

Передплатний індекс 33545

ПРО ДЕРЖАВНЕ ЗНАЧЕННЯ ВШАНУВАННЯ ГЕРОЇВ

У листопадовому номері газети "Незборима нація" за 1996 р. (ч. 21 – 22) опубліковано заяву Всеукраїнського політичного об'єднання "Державна самостійність України" "Про державне значення вшанування героїв" (автор Роман Коваль, голова ДСУ). Ось її текст:
"Коли в народі не плекається культ власних героїв, нічого путнього з цього народу не вийде. В той же час безмірно шанобливе ставлення до героїв – найвагоміших, найсвідоміших представників народу – є свідченням високорозвинутого та ефективного суспільства. Герой викликає в населення захо-

плення і почуття причетності до його слави, відчуття гордості за що причетність, тобто формує сам народ, скріплює його єдність. Вшанування героїв викликає самоповагу громадян до себе і повагу чужинців до нації, яка спромоглася вилонити таких видатних особистостей, тобто сприяє міжнародному авторитету держави.
Культ героїв – фундамент держави, запорука її існування, приклад наслідування для нових поколінь, гарантія з'яви нових героїв, які своїми звершеннями продовжать у віках буття і славу свого народу.

Нинішні керівники Української держави не тільки вкрай мало вшановують українських героїв, вони часто навіть не знають їхніх імен. І головне: нинішні правителі недооцінюють значення слави великих попередників, не розуміють значення державотворчого ритуалу вшанування українських героїв.

Нині у Президента України [Леоніда Кучми] є можливість ствердити нашу державу, розробивши і ствердивши Державну програму увіковічення героїв, яка обов'язково має включати в себе і Всеукраїнський день пам'яті героїв та побудови Українського пантеону, куди має бути перенесений прах видатних українців, могили яких ще можна знайти. Місце для Пантеону є. Герой є. Треба лише рішення президента, який, ухваливши і втілюючи це рішення, сам стане великим.

Історія України – це історія українських героїв.

Коли ми почнемо писати її на державному рівні?"

[Українсько-російська війна 2014 – 2026 рр. актуалізувала ці думки, висловлені 30 літ тому.

Українських героїв почали вшановувати на державному рівні. Увічнення їхнього подвигу допомагає з'єднати наш народ у боротьбі за свою державу рідну.

Тому й летить Україною і світом "Слава Україні! Героям слава!"]

Роман КОВАЛЬ
1996 – 2026 рр.

З КИТАЙКОЮ, В ОСТАННЮ ДОРОГУ

11 квітня, напередодні Великодня, поховали Ярослава Черногуза – бандуриста, поета, козака ВПО "Державна самостійність України" та Історичного клубу "Холодний Яр", безкомпромісного рідновіра. Провели в останню дорогу, прикривши очі китайкою.

Ой на горі огонь горить,
А в долині козак лежить.
Накрив очі китайкою –
Заслугою козацькою.

Так співав колись Ярослав Черногуз...

ОТАМАН ГЛАДЧЕНКО

...Одного дня на перерві серед учнів знялася метушня.

– Трохим Федорович до нас іде! Двері відчинилися, й на порозі став... хто ж то? Чи то січовик, чи лицар князівських часів? Величезний зріст, могутня будова, рудовате волосся, невеличка борідка.

Витяглися по військовому і хлопці, й дівчата, очей, що палали відданістю, не відірвуть.

– Добридень!
– Добридень, Трохиме Федоровичу! Директор – такий маленький – вітає, просить [підійти] ближче.

У маленькому вчительському покої [Отаман Гладченко] видався ще більшим. Говорив в якомусь підне-

сенні – про могутню державу, сперту на військову касту, якій усі мусять служити, а вона – не то нововідтворена Січ, не то середньовічний орден, – пануючи над усіма, віддана одній ідеї – державі.

Щось нестримне було в його руках, щось чаруюче в дикій романтиці його мрій. Чи не в цій романтиці секрет його влади?

Перейшов по клясах. Упоено, як закохані, дивилися й дівчата, і хлопці.

– Трохиме Федоровичу! Слава! І відчувається, що кожне з них було б щасливе віддати за нього своє молоде життя.

– До побачення!

Суперечка розпалювалася, Ярослав не відступав. Я намагався його вгамувати, відтягнути від роздратованих жінок.

– Ярославе, зупинись... Приїхав до Холодного Яру, щоб сваритися? Але Ярослав продовжував гнівно пекти-обвинувачувати жінок у непатріотичності.

– Ярославе, краще візьми бандуру і заспівай...

Не з першого разу він мене почув. Нарешті розчолив бандуру і заспівав про Максима Залізняка. Жінки вмовкли і почали обережно підходити. Все ближче і ближче. Агресія десь вивітрилася. На їхніх очах з'явилися сльози розчулення. Це ж про їхнього Максима співав бандурист...

Розсталися друзями. Нехай твої пісні, Ярославе, і далі еднали українців!

Передавай вітання Залізнякові і його славним гайдамакам! Спочивай, друже, на Луках Сварожих!

Роман КОВАЛЬ

На світліні Романа Ковалю – Ярослава Черногуза. Київ, Кобзарська світлиця. Поч. 2000-х рр.

– До побачення, до побачення! Слава, слава... слава!..

Він пішов, і ще довго проводжали його крики: "Слава!"

Більше мені не довелось його бачити. Прийшли большевики. Я поїхала до Катеринослава.

Тут не раз іще чула ім'я Гладченка – він сильно непокоїв червону владу. Аж дійшла чутка, що його вбито. Не хотілося вірити, що цього повного кипучої сили велетня позбавлено життя.

Чи ж насипали михайлівці високу могилу на славу своєму героєві?

Лідія ГОРБАЧЕВА, вчителька Сурсько-Михайлівської гімназії у 1920 р.

З книги "Жінки у Визвольній війні".

"ЦЕ НАШІ!"

Треба рівно ж згадати, бодай коротко, поштових урядовців, які в своїй більшості були свідомими українцями і зробили цінні послуги армії УНР, під час нашої збройної визвольної боротьби... Мій штаб, включивши польовий апарат до телефонного дроту, намагався нав'язати сполучення з центральною поштою Кам'янець Подільського. Довгий час наш телефоніст викликав кам'янецьку централю:

– Галло! Галло! Кам'янець!.. Пошта!

Але ніхто не відзивався. Нарешті, після довгих зусиль, зтурбований жіночий голос відповів:

– Так, це пошта. Хто говорить?

– З вами хоче розмовляти штаб української дивізії. Слушайте нас!

Знову мовчанка, але було чути якісь балачки й суперечки. Врешті той же жіночий голос запитав:

– Хто говорить? Який штаб?

– Штаб полковника Удовиченка, петлюровський, що є зараз у Підзамчі.

На це знову ніхто не обзивався. Тоді я сам почав розмовляти й пояснювати, хто ми й чого ми бажаємо.

– Це наші! Наші!.. Це українці телефонують!.. Вони під самим містом!.. – почув я жіночий голос.

"Наші"! Скільки щирого зворушення викликало це одне слово... Ми – їхні, ми не одні, нас чекали... Нехай ця поштова урядниця відчує вдячність українського вояка за це одне слово: "Наші"! (Пізніше виявилось, що це була пані С. Косенкова).

Олександр УДОВИЧЕНКО, генерал-хорунжий Армії УНР
З книги спогадів "Третя залізна дивізія, рік 1919".
Публікація Максима Новака.

На світліні Олександр Удовиченко.

США ВЧАТЬСЯ В УКРАЇНИ

"Україна кардинально змінила підхід до ведення воєн", – заявив міністр армії США Дрісколл. За його словами, український підхід, зокрема у сфері інновацій, уже впроваджується в американській армії. "Вони докорінно змінили

те, як люди ведуть війну. Вони виконали абсолютно приголомшливу роботу в галузі інновацій, і я публічно заявляв, що ми багато чого вчимося в них і впроваджуємо багато уроків, які вони нам дали".

118-ТА ОКРЕМА БРИГАДА ТЕРОБОРОНИ ІМЕНІ ОТАМАНА ЛЮТОГО-ЛЮТЕНКА

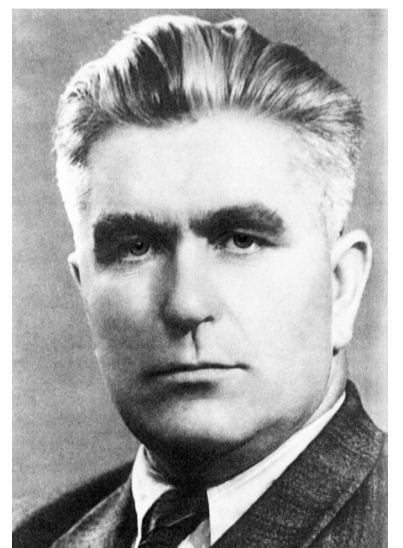
Почесні найменування пов'язують сучасні військові підрозділи з видатними діячами, місцевостями чи подіями української історії. Це не лише питання символів. Це спосіб формування національної ідентичності, системи цінностей і розуміння того, на якій історичній основі стоїть сучасна українська армія.

5 грудня 2024 р. Президент України присвоїв 118-й Окремій бригаді територіальної оборони Сил територіальної оборони ЗСУ почесне найменування "імені отамана Лютого-Лютенка".

Подання на присвоєння командувачу бригади допоміг скласти Роман Коваль, який повернув Україні ім'я отамана Івана Лютого-Лютенка ще в 1999 році, написавши про нього нарис у книзі "Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії", а потім багато років популяризував це ім'я.

Іван Лютий-Лютенко на псевдо "Гонта" – сотник Запорозької дивізії Армії УНР, один із керівників Холодного Яру. 1956-го з родиною переїхав до США. Оселився в Нью-Йорку. Фінансував УАПЦ та українське культурне життя. 1986 року написав книгу спогадів "Вогонь з Холодного Яру". Пішов в інший світ 19 березня 1989 р., за три місяці до свого 92-річчя. Славний отаман навіки спочив у тихому містечку Баунд-Брук штату Нью-Джерсі...

Присвоєння Черкаській бригаді почесного найменування "імені отамана Лютого-Лютенка" підкреслює історичну спадкоємність боротьби за

незалежність України, сприяє усвідомленню тяглоті боротьби українського народу за волю та власну державу.

Ототожнення бригади з лицарем духу, який заслужив славу та повагу як у себе на Батьківщині, так і серед широкого загалу українців за кордоном, додає кожному з військовослужбовців бригади наснаги та жаги до звершення захисту країни.

Євген БУКЕТ, Історичний клуб "Холодний Яр"

На світліні – Іван Лютий-Лютенко.

Цитата дня

ЛИШЕ КОЛИ УКРАЇНА ВКРИЄТЬСЯ СИНЬО-ЖОВТИМИ ПОХИЛЕНИМИ СТЯГАМИ ІЗ ЖАЛОВНИМИ СТРІЧКАМИ, КОЛИ ПРОЛИТА КРОВ ЗГУРТУЄ УКРАЇНСЬКУ НАЦІЮ, ЗМОЖЕМО СКАЗАТИ: ДО СВОБОДИ ЛИШИВСЯ ОДИН КРОК.

Роман КОВАЛЬ, 1991 р.

БОРИС ГРИВАЧЕВСЬКИЙ – СВІТЛИЙ І ЕЛЕГАНТНИЙ

28 березня 2006 р. у Феюфанії переступив межу життя і смерті Борис Гривачевський. Через 20 літ, 28 березня, у Києві, у бібліотеці Павла Загребельного, зібралися Борисові друзі, щоб згадати щасливі миті життя.

На жаль, нинішня молодь не знає, хто такий Борис Гривачевський, а старші вже встигли призабути. У цьому і наша вина, бо досі не вийшла книга спогадів про нього.

Борис Гривачевський – національний радіо- і тележурналіст 1990-х. Він перший доніс із телевізійного екрана правду про Голодомор 1932 – 1933 рр., про Соловки, Сандармох, Биківню, про діячів української культури, страчених Москвою. Москва все зробила, щоб викреслити цю трагедію з пам'яті українського народу, а катів наших возвеличила, створила їхній культ і дітей українських виховувала на їхньому прикладі служіння комуністичній Москві.

Борис Гривачевський цю страшну правду доніс із гідністю, з болем, правдиво. Ми тоді нічого не знали,

але хотіли знати. Це зараз усі розуміють, що таке Соловки і Сандармох... Тоді ж ми були ще на порозі відкриття трагічних істин.

Ми були спрагли невідомої історії рідної України. І пожадливо вбирали правду про кривди нашому народу, нашим батькам і дідам. Ця правда формувала нас, кликала до боротьби за справедливість. Завдяки Борисові, погляду його телекамери ми пізнавали ці напівстерті сторінки. І наповнювалися не розпачем, а силою протесту, бажанням поквитатися.

Інтоніяція Борисового голосу була саме та... Ми всі йому вірили. Хто ще так, як він, міг проповідувати національну ідею?!

Часом наші однодумці національну правду подають бомбастично, театралью, з безкінечними знаками оклику і патетику. Це дає ефект протилежний, відтворює, відштовхує.

А Борис притягував своєю елегантністю, вишуканим стилем, сердечністю, правдою без надриву. Красою. Він і сам красень.

“ВІН ЗАХИЩАВ СВОЮ БАТЬКІВЩИНУ”

У день народження Романа Ковалю Віктор Радіонов написав тепле слово про його батька.

У житті більшості людей є знакові події, які багато чого прояснюють у подальшій поведінці, поглядах, цінностях. Вплив таких подій, напевно, відбувається на підсвідомому рівні, і це вплив на все життя.

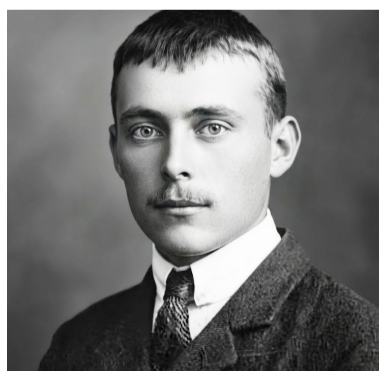
Зазвичай згадують про виховання, але якось так виходить, що в одних випадках воно виявляється дієвим, а в інших – чомусь ні. Неабияке значення має особистий приклад батьків. Якщо він справляє незабутнє враження, то слугує дороговказом до останнього подиху.

Я для себе зробив висновок, який саме приклад став таким дороговказом для нашого Романа Ковалю, посприявши виробленню в нього тих рис, за які ми його шануємо. Вважаю своє спостереження вартим того, щоб ним поділитися.

Відразу зауважу: я не знав батька Романа Ковалю – Миколу П'явка, той помер ще до нашого з паном Романом знайомства. Тобто все, що мені відомо про представника старшого покоління, – з розповідей його сина.

Одна з таких розповідей стосувалася радянсько-фінської війни 1939 – 1940 рр., в якій Миколі П'явку довелося брати участь. Успереч власній волі, на боці загарбників. Та неправедна, ганебна війна залишила на грудях Романового батька страшний шрам від удару багнетом.

БРАТИ ГРУШЕЦЬКІ І ВОЛОДИМИР СОСЮРА

Микола Грушецький народився в Києві 2 серпня 1904 року. Його старший брат Іван наприкінці січня 1918 р. брав участь у бою під Крутами в лавах Студентського куреня.

На еміграції Микола опинився у Франції. Не проривав зв'язків із середовищем УНР, був членом ревізійної комісії Товариства бувших воєнків Армії УНР у Франції, допомагав впорядковувати фонди бібліотеки Симона Петлюри, жертвував на українську

А тепер (увага!) – ставлення М. П'явка до фіна, котрий завдав йому удару, що міг стати останнім у житті: “Він захищав свою батьківщину”. Оцініть рівень благородства, неймовірної великодушності! Ні прокльонів, ні тіні зла. Водночас це не якесь виправдання, а цілковите розуміння дій противника: по-іншому не мало й бути.

Якщо розкласти все по полицях: “Я прийшов на його землю зі зброєю в руках, у складі загарбників, тому він мав законне, священне право мене вбити. Винним був не він, а я. Його не мало цікавити, волею чи неволею я там опинився, я був ворогом, який підлягав знищенню. Саме це він і намагався зробити”.

І такий погляд на подію – зовсім не готовність стати жертвоним білим конем, це глибоке усвідомлення правоти людини, котра до останнього подиху захищала від зайд власну країну та мала коротку розмову з ворогом. Коли беззавітно любиш свою батьківщину, з легкістю зрозумієш того, хто так само сильно любить батьківщину свою. Коли навіть ішлося про твою смерть, а ти все одно віддаєш захисникові його громаду належне, це свідчить про основоположну цінність, яку сповідуєш сам: немає в нашому світі справи більш величної, священної та благородної, ніж захист Вітчизни.

Та війна залишила свій глибокий слід як на тілі, так і в душі батька, а його розповідь – не менш глибокий слід у свідомості сина. Сильні вра-

Ми брали участь у тих самих подіях... Ми боролися за національну Україну.

У 1990-му на київському радіо Борис узяв у мене перше в житті інтерв'ю. Це була дуже важлива для мене подія. У середині 1990-х Борис запросив до своєї телепередачі “Дискусія лідерів”. Це було сміливо, бо діячів національних на телебаченні вже тоді не дуже кликали – “не формат!”.

У 2003 р. я організував Борисові поїздки в Суботів, Медведівку, Холодний Яр, де він познайомився з моїми друзями-рівнянами Володимиром Захаруком, Леонідом Кузьмичем (Борис же з Рівненщини, і земляки були йому цікаві), а також із козаками з Медведівки – Тарасом Воскобойником і Богданом Легоняком, нині директором Національного парку “Холодний Яр”.

На вечорі пам'яті в Києві промовляли згадували Валерій Франчук, Емма Бабчук, дружина Людмила Гривачевська, Ігор Осташ, Микола Томенко, Наталія Дзюбенко-Мейс, Тетяна Оврас, Наталія Клименко, Роман Власюк, Володимир Красільчук, Михайло Воробітов і Мирослава Стародуб. Слово Марини Гримич зачитав її чоловік Ігор Осташ.

Слухати було цікаво. І згадувалося все більше деталей і фактів Борисового життя, присвяченого Україні нескореній. Саме так – “Україна нескорена!” – називався один із циклів його передач. І ми цю справу продовжуємо.

Учасниками теплої події стали і мої друзі – Максим Селюзкін, Микола Гребінник, Тарас Марусик, Ірина Оксинь, Аполлінарія Франчук.

Слава борцям за наше право жити у своїй сторонці, своїм життям!

Роман КОВАЛЬ
Київ, 29 березня 2026 р.

ження від побаченого й почутого, душевне потрясіння стали одним з головних чинників, завдяки яким відбулося становлення пана Романа як відданої Україні, до кінця послідовної в цьому питанні особистості.

Є вислів: “Хвалися не тим, чий ти син, а тим, якого сина виростив”. Микола П'явка, який був ще живий, мав би повне право пишатися своїм сином. Своєю чергою Роман Коваль має повне право пишатися своїм батьком.

Гідний батько виховав гідного сина. Інакше й бути не могло.

Віктор РАДІОНОВ, старший лейтенант ЗСУ,
Історичний клуб “Холодний Яр”

справу. Передплачував часопис “Дороговказ”. 8 липня 1965 р. з Парижа написав відкритого листа до цього видання.

“Прошу Вас підтвердити, – просив він, – що В. Сосюра був у 3-му Гайдамацькому полку Армії УНР від листопада 1918 аж до лютого 1920 року. Дали: чи справді він був в особистій охороні Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри? Цю для мене «новину» я вичитав у «Нових Днях», ч. 181, чим був немало здивований.

Особливо коли я прочитав його (В. Сосюри) «вірш» – «Запроданцям» (1953): “Прийшла до вас негоди жура з відплати огням мачем, ви проти неї стали хмуро, й Полтавський адвокат Петлюра став вашим Богом і царем. Ви приповзли до нас, як змії, з полками лютими заброд. Та з допомогою Росії український вигнав вас народ. З народом російським ми дужі. В еднанню братньому завжди. Не побоялись ми біди, й знов опинились ви в каложі. Й замість Петлюри, що в Парижі упав від кулі, як бандит, Бандеру ви зняли на щит, щоб наміри

здійснити хижі. І після бурі, після мли настала сонячна година. Нам росіяни помогли звільнити землю України, звільнити і возз'єднать її”.

Думаю, що ніхто його (Сосюру) за горло не брав, щоб він писав такий пасквіль на св. пам. С. Петлюру... звертаюся до всіх воєнків Гайдамацького полку та до воєнків Охорони Головного Отамана С. Петлюри подати правдивість тверджень В. Сосюри”.

Микола Адамович Грушецький помер 21 травня 1983 р. у м. Бульонь-Біанкур (Boulogne-Billancourt). Похований “на новому цвинтарі в Путо, 28 травня”. Залишив у смутку сестру Віну Петренку з родиною (в Норвегії), брата Дмитра з родиною (у США) та рідню в Австралії. А його брат Іван, поручник Армії УНР, помер у Мельбурні 31 грудня 1976 року.

Вічна пам'ять славним братам Грушецьким!

Юрій ЮЗИЧ, Роман КОВАЛЬ

На світліні Іван Грушецький, Миколин брат.

“НІКОГО НЕ ПРОДАВ, НЕ ЗРАДИВ”

Гелій Снегірьов народився 14 травня 1927 року. Його рідний дядько – письменник Вадим Собко – якось розповів, що Гелієва мати (сестра В. Собка) 1930-го була свідком обвинувачення у справі Спілки визволення України, яку сфальсифікували московські спецслужби, щоб кинути за ґрати українських науковців і літераторів дореволюційного покоління. Від переживань мати Гелія захворіла й швидко “згоріла” у 36 років.

Процес СВУ Москва замовчувала, та ще жили свідки. Снегірьов почав їх розшукувати. Зустрічався з учасниками процесу СВУ, зокрема з Борисом Матушевським і Всеволодом Гансовим. І 1975-го написав твір “Ненько, моя ненько... Або Набої для розстрілу”. Так в СРСР з'явилася перша правдива розвідка про цей політичний процес у “країні – хижаку, країні – нищивнику усього живого, країні, в якій усі без винятку кажуть не те, що думають”. Гелій віддав рукопис до надійних рук з умовою, що, коли з ним щось трапиться, твір переправлять на Захід. Віктор Некрасов, якого змусили емігрувати з СРСР, опублікував його в закордонному російському журналі “Континент”.

19 вересня 1977 р. голова КГБ Андропов направляє до ЦК КПСС документ такого змісту: “Комитетом госбезопасности Украины выявлена и задокументирована антисоветская деятельность Снегирева Г. И., 1927 г. рожд., украинца, исключенного в 1974 году из Союза писателей и Союза кинематографистов, бывшего режиссера Украинской студии хроникально-документальных фильмов... Систематически изговаривает и распространяет враждебные сочинения («Секретарь обкома», «Роман-донос», «Мама, моя мама», «Автопортрет – 1966», «Открытое письмо Советскому правительству», «Обращение к вождю» и др.), в которых клеветает на внутреннюю и внешнюю политику КПСС и Советского правительства... Радиостанция «Свобода» 18 июля с. г. передала очередной пасквиль Снегирева «Открытое письмо президенту США Картеру», в котором вновь возводится злобная клевета...”

Гелія Снегірьова викликали до миському й обкому комуністичної партії. Вимагали письмово покаятися за антирадянські погляди. А козак Гелій публічно відмовився від громадянства СРСР! Його заареш-

штували вже 22 вересня. І кинули до внутрішньої в'язниці КГБ УССР. Хотіли, що він публічно відмовився від “хибних поглядів” і виступив з відкритим осудом друзів...

Протестуючи, Гелій Снегірьов 30 жовтня оголосив голодування. Протестував “проти 60-річчя Жовтня, 60 років насильства та брехні, проти нової конституції”. Його почали годувати примусово, вводячи поживну рідину через клізму. “Досвідчені тюремники швиденько мене нагодували – у кайданках, із вилануванням рук, до хресту в хребті”, – згадував він у щоденнику.

Допити довели Снегірьова майже до сліпоти, але він продовжував писати. Так з'явився його “Репортаж із заморгом на шиї” – головний твір життя Гелія Снегірьова...

“Я нікого не продав, не зрадив. І все. І крапка”, – підсумував він своє життя.

Рукопис зберігся в архіві КГБ. Після “заспокійливих” та “сердечних” уколів, зроблених тюремними медиками, у нього розвинувся параліч нижньої частини тіла. Він перестав випорожнюватися... Коли перевезли до Жовтневої лікарні, паралізоване тіло нагадувало мумію.

Практично сліпий, Гелій Снегірьов помер у муках у палаті – під наглядом кагебістів. Коли друзі йшли до моргу на призначений час, виявилось, що Гелія Снегірьова вже кремували і поховали.

Зарубіжні радіостанції передавали останній відкритий лист смертельно хворого Гелія Снегірьова Леоніду Брежнєву: “Леоніде Іллічу, ви стара людина. Смерть уже зачіпає вас своїм крилом, від вас не відходять лікарі... Все своє життя ви прожили брехнею. Не в дрібницях – сусіду і дружині ви брехали. Брехали народам – своєму і всьому світу. Невже ви так, на брехні, і помрете?”

Гелій Снегірьов відійшов у вічність 28 грудня 1978 року.

Вічна слава!

Лідія ІВАНЮК

ВЕЛИКА ТОЛОКА В ЛІТИНІ

Незборима наша українська нація!

У час, коли Україна відстоє своє право на існування зі зброєю в руках, питання збереження культури набувають стратегічного значення. Знищення культурної самобутності українського народу – ключова ціль ворога. Тож збереження та підтримка культурно-освітніх осередків є завданням національної безпеки.

Ще в 1995 р. за ініціативою бібліотекарів та вчителів Літинської громади та за підтримки громадськості з Вінницької, Хмельницької та Київської областей у Літині створено недержавний Подільський народний університет культури. Це юридична особа у статусі громадської організації.

За три десятиліття народний університет охопив культурно-просвітньою діяльністю понад 200 тисяч осіб з нашої громади, Вінниччини та багатьох міст України. 30 років ми сумлінно зберігали і розвивали українську культурну традицію, розбудовували базу організації, фінансували (разом із громадою), її статутну діяльність та витрати з оренди приміщень. Не маючи власного дому, пережили 7 переїздів. І тепер знову гостро постало питання звільнення орендованого приміщення. А переїздити – нікуди!!! Тому й оголошуємо Велику толоку в Літині!

Для купівлі приміщення нам потрібно зібрати 4,5 млн грн. Якщо лише 4,5 тисячі патріотів підтримають нас внеском у розмірі 1 тис. грн, ми зможемо розгорнути діяльність усіх дієвих на сьогодні структурних підрозділів народного університету.

Подільський народний університет культури – це фортеця нашої національної ідентичності. Сьогодні, коли ворог намагається знищити саму душу нашого наро-

ду – його культуру, мову, пам'ять і гідність, – ми особливо гостро відчуваємо, що такі осередки, як наш університет, є зброєю для самозахисту.

У час війни за нашу самобутність університет має продовжити роботу!

Це особливо актуально і для культурної реабілітації військових та їхніх сімей.

За умови вашої підтримки університет стане справжньою окрасою Вінниччини та ще однією перлиною України, магнітом, який притягне до нашого Вінницького району не тільки увагу, а й великі можливості для розвитку та процвітання.

Ми навіки збережемо імена благодійників та меценатів!

Разом захистимо Україну – на фронті і вдома!

Збільшуючи територію творчості – ми зменшуємо поле війни!

Наші реквізити на придбання приміщення: Приватбанк ЕДРПОУ / ДРФО 24895527, МФО 305299. Рахунок № UA72305299000026008016125565

Для зручності проведення коштів можна скористатися картою на добру справу: 4149 4992 6036 1132.

Наталія ШЕПІЛОВА
096-189-30-17
Місто Літин
Вінницької обл.

НА ДЕНЬ ГЕРОЇВ У ХОЛОДНОМУ ЯРУ...

Під час 32-х вшанувань героїв Холодного Яру, 23 травня 2026 р., на Пантеоні Героїв біля Мотриного монастиря (на найвищій точці Холодного Яру) плануємо встановити пам'ятник небесним воякам "Карпатської Січі" та горельєфи героям російсько-української війни.

Збір пожертв триває, запрошуємо долучитися до святої справи.

Наш рахунок: ПриватБанк, 26008005024514, ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ ХОЛОДНИЙ ЯР ГО, ЄДРПОУ/ДФО 41265356, Столичне ГРУ 5, МФО 305299, Рахунок № UA98305299000026008005024514 (гривня). Призначення – благодійний внесок. Можна здійснити пожертву і за к'юар-кодом.

Картку ПриватБанку нададуть за тел. 096-439-77-42. Ось підписи на горельєфах, які створив скульптор Ігор Семак, козак Історичного клубу "Холодний Яр".

Олександр Іванович ГРАЧОВ-ГРАФ (13.07.1972 – 25.03.2023, м. Бахмут, Донецьчина).

Командир 3-ї стрілецької роти 9-го Окремого стрілецького батальйону.

Капітан ЗСУ. Мешкав у с. Мельниках Черкаського р-ну.

Учасник боїв за звільнення Херсонської обл. і Донбасу.

Завжди пліч-о-пліч з побратимами. Лицар ордена "За мужність" III ст.

Дмитро Сергійович КІЗИМОВ-ЛУТАНЬ

(30.05.1985, м. Сватове, Луганщина – 23.04.2024, Січеславщина).

Учасник АТО (2015 – 2016). Воєн батальйону ім. генерала Сергія Кульчицького та в/ч 3102 "Хартія".

Лицар ордена "За мужність" III ст. (2022).

Мирослав Іванович МИСЛА-МИСЛИВЕЦЬ

(4.07.1992, Закарпаття – 2.10.2016, Луганщина).

Історик, ідеологічний референт ВГО "Сокіл", член ВО "Свобода".

Добровольець батальйону спецпризначення "Січ" (з літа 2014), стрілець ОДЧ "Карпатська Січ" (2015 – 2016), командир взводу 93-ї ОМБр ЗСУ (з 05.2015); молодший лейтенант ЗСУ.

Учасник Революції гідності. Людина високого духу.

Загинув у ближньому бою. Похований у с. Волохів Яр на Харківщині.

Автор спогадів про бої у 2015 р. Лицар ордена Богдана Хмельницького III ст. (посмертно) та Хреста "За заслуги" I ст.

Почесний громадянин м. Тернополя і Тернопільської обл.

Михайло Григорович НІКОЛЕНКО-СОУП

(23.08.1997, с. Миропілля Черкаської обл. – 30.04.2024, Луганщина).

Штурмовик 3-ї роти 1-го мехбатальйону 3-ї ОШБр ЗСУ.

Лицар ордена "За мужність" III ст. (посмертно).

Похований у м. Корсуні-Шевченківському.

Віктор Миколайович ПАНАСКО-ІРАНЕЦЬ

(14.12.1990, Чернігів – 6.05.2023, м. Бахмут).

Молодший сержант, командир підрозділу 67-ї Окремої механізованої бригади Збройних сил України.

Учасник націоналістичного руху з 15 років. Командир Чернігівського обласного осередку ВО "Тризуб" ім. Степана Бандери. Сотник Майдану. Добровольець ДУК "Правий сектор".

Учасник першого бою під м. Слов'янськом у квітні 2014 р. та багатьох інших боїв. Лицар ордена "За мужність" III ст. (4.08.2022).

Почесний громадянин м. Лісовому кладовищі в Києві.

Андрій Васильович ПРИЙМА-ЧЕНКО-АРХАНГЕЛ

(26.09.1990, Житомирщина – 12.10.2023, Донецьчина).

Закінчив Академію внутрішніх військ МВС (Харків, 2011).

Полковник, командир 1-го Окремого штурмового загону спеціального призначення "Омега" (2023).

Захищав Україну на всій лінії фронту від 2014 р. Не допустив висадки російського десанту в аеропорту "Київ". Лицар ордена Богдана Хмельницького III ст. (2023).

Герой України (2024, посмертно). Похований па Лісовому кладовищі в Києві.

Микола Олексійович СОЛЯР

(12.12.1981, м. Дніпро – 29.10.2022, Донецьчина).

Онук козака Армії УНР Корнія Соляра.

Освіта – вища. Учасник Революції гідності. Член "Правого сектору" (2014) та УНСО.

Учасник вшанувань героїв Холодного Яру. Добровольець батальйону "Донбас" (із 7.05.2015). Воєн 24-ї ОМБр ім. короля Данила і 128-ї ГШБр.

Оператор "Стугни" 72-ї ОМБр Чорних запорожців. Лицар ордена "За мужність" III ст. (посмертно).

Почесний громадянин м. Миронівки Київської обл.

Похований біля діда Корнія в с. Долинському Дніпровського р-ну.

Олексій Петрович СТАРІКОВ-АЛБАН

(29.01.2000, Сумщина – 30.08.2024, м. Торезьк, Донецьчина)

Матрос, стрілець-снайпер 505-го Окремого батальйону морської піхоти. Військовий вишкіл проходив в Іспанії. Похований у с. Суботіві на Чигиринщині.

Петро Петрович ХИЖНЯК-ДІД

(27.02.1963, Черкаси – 16.03.2022, Харківщина)

Ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС (1987). Курінний Черкаського куреня Українського козацтва (з 2005). Волонтер (2014 – 2016).

Головний сержант 95-ї ОДШБр ЗСУ (з 2019). Лицар ордена "За мужність" III ст. (посмертно).

Нагороджений почесною відзнакою Черкаської міської ради "Захисник України – Герой Черкас" (посмертно).

Ігор Ігорович КЛИМОВИЧ-АФРИКА

(13.06.1991, с. Грабовець, Львівщина – 30.07.2025, Харківщина).

Молодший лейтенант 3-ї Окремої штурмової бригади ЗСУ.

Поет, фотохудожник, історик, реконструктор.

Учасник Революції гідності. Творив і зберігав українську військову традицію. Автор фотовиставки "Людина і війна" та меморіалу "Курган пам'яті" на Донецьчині.

Врятував 900-літню половецьку кам'яну бабу з Донецьчини. Лицар ордена Данила Галицького (посмертно).

Вшанування триватимуть 23 і 24 травня. Програма велика і цікава. Просимо стежити на сторінкою у ФБ Романа Ковалю (Roman Koval).

До зустрічі в Холодному Яру!

ПриватБанк ГО ІСТОРИЧНИЙ КЛУБ ХОЛОДНИЙ ЯР

Благодійні пожертви

- 1 Відскануйте QR-код на смартфоні або в додатку Приват24
- 2 Відскануйте QR-код
- 3 Виберіть картку для оплати

"Я ЗАВЖДИ НА БОЦІ УКРАЇНИ"

Мій побратим "Джелло" – людина відчайдушно вдачі та небаченої відваги. Приклад для всього Інтернаціонального легіону.

Він прибув зі Шрі-Ланки в жовтні 2023-го. Брав участь у боях під с. Андріївкою та в Серебрянському лісі. Там і дістав поранення в середній палець – коли показав його росіянам.

"Але тоді ми знищили всіх росіян – їх було одинадцять, – усміхнувся легіонер. – Під час цього штурму троє наших були тяжко поранені, але ми ліквідували всю групу противника".

"У Шрі-Ланці немає війни, а я прагнув воювати, – розповідав «Джелло». – Мій командир на бать-

ківщині Шехан (колишній стома-толог) покликав мене, щоб я їхав до України допомагати, бо тут гинуть цивільні. І ось я тут. Я завжди на боці України. На Курщині я зустрів багато військових із Північної Кореї, які воювали за росію. Вони вороги. Бачиш ворога – стріляеш. Інколи я кулеметник, інколи тим-лідер... Мені не страшно іти в бій, ми ж військові. Два роки я вже тут, витримав. У мене було три поранення – в ногу, праве плече і палець..."

3 квітня 2026 р. – останній день героїчного життя мого друга "Джелло". Він загинув на Сумщині. Повне ім'я славного шріланкійця – Хакхуру Баддалаге Генада Лакхіру Кавіндою. Він просив поховати його у Млинівці поруч із командиром – шріланкійцем Шеханом Ранішкою (він загинув під с. Андріївкою у грудні 2023 р.). А Шехан заповів, щоб його поховали біля могили командира й близького друга Тараса Коханюка.

Так шріланкійці знайшли свій останній притулок на Рівненщині.

Тарасові батьки доглядали за могилами сина та Шехана. Тепер опікуватимуться й похованням "Джелло".

Алекс ЗАКЛЕЦЬКИЙ

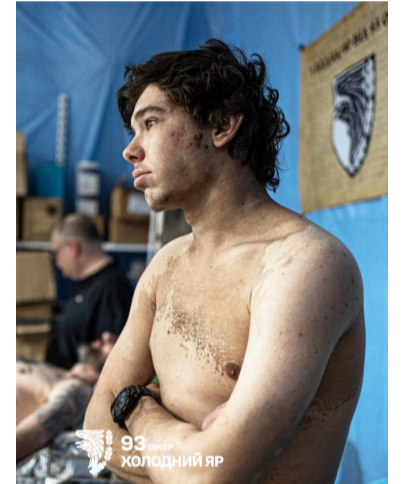
БАЧИЛИ СМАЛЕНОГО ВОВКА

Три піхотинці батальйону "Alcatraz" 93-ї бригади Холодний Яр пробули на позиціях на Костянтинівському напрямку 224 дні. Наймолодший із групи, "Жид", якому виповнився 21 рік, згадував, як заходили на позицію: "Нас почали розбирати одразу ж у перший день, за півгодини, як ми змінили групу. На нас витратили мабуть "фпвшок" сорок".

Так, противник два дні безперестанку намагався знищити піхотинців...

Колись під час сімейної сварки мій батько, ветеран 2-ї Світової, сказав моїй мамі: "Надійко, ти не бачила смаленого вовка?". Думаю, що й цей хлопець колись так може сказати своїй коханій, яка допікатиме йому через якісь дрібниці...

Роман КОВАЛЬ

НАША СЛАВНА ІСТОРІЯ

2 травня 2023 р. загинув наш побратим із 3-ї ОШБр Олександр Порожняк "Борода". Я бачила цього усміхненого чоловіка із великою сивою бородою лише один раз. Він вирізнявся з-поміж усіх не тільки віком – його лагідна батьківська вдача огортала всіх воєнків його взводу. Вже потім я дізналася про його характер, про те, що був поруч зі своїми бійцями, відбиваючи штурми ворога. Кажуть, що біля нього було спокійно. "Борода" мав військовий досвід і характер.

Коли він загинув і його фото розлетілося соціальними мережами, я зрозуміла, кого він мені так нагадував – Василя Скригунця "Тамалію" – сотника УПА, який воював ще за молодості у Легіоні УСС.

"Борода" був командиром взводу протитанкістів у 3-й ОШБр, "Тамалія" – в сотні важких кулеметів "Чермош" Гуцульського куреня УПА. Обидва воювали на ривнях із молодими. "Борода" від зими цього року знищував російського окупанта на бахмутському напрямі. "Тамалія" тягав Карпатами 30-кілограмовий кулемет і вів бої з радянським загарбником.

"Борода", коли він загинув було 54 роки, "Тамалія" – 55. Їх схожість не тільки у віці і зовнішньому вигляді, а й у характері боротьби. Обидва герої. Обидва – наша славна історія.

Марина МІРЗАЄВА

ЛИЦАР ЗАЛІЗНОГО ХРЕСТА ІЗ СЛОВ'ЯНСЬКА

Василь Гончаренко народився 16 травня 1900 р. у Слов'янську. Козакував у кінній сотні 8-ї дивізії Армії УНР. Учасник Першого зимового походу Армії УНР, за що нагороджений орденом Залізного хреста. Відзначений і Хрестом Петлюри. Під час Другої світової війни воював у складі дивізії "Галичина".

"Взірцевий воєн й патріот український", – відзначали побратими. Член Союзу українських ветеранів у Великій Британії. Доживав віку в оселі для людей із інвалідністю, яку організували ветерани на британській землі.

Упокоївся 17 лютого 1973 р. у лікарні в Мілфордї. Похований на кладовищі Chiddingfold Churchyard, графство Surrey.

Домовина була покрита сиво-жовтим прапором, під яким він "збройно борювався за визволення України з московсько-комуністичної неволі". Прощальне слово виголосив полковник Павло Базилевський, голова Головної управи Союзу українських ветеранів у Великій Британії.

"Спи, Пане Побратиме, – написали у некролозі побратими-ветерани. – Нехай тобі чужа, але гостинна, англій-

ська земля буде легкою. Не прийшлося тобі спочити вічним сном у своїй землі-пахучій, родючій, яку ти так любив і за яку віддав всю свою молодість. Вічна Тобі, Побратиме, пам'ять".

До села, де помер Василь, є пряме залізничне сполучення з Лондону. Цвинтар, де похований, – історична пам'ятка. Було б чудово відшукати могилу воїна героя.

Юрій ЮЗИЧ

НА ВІЙНІ ЛЮДЕЙ ЗНАЙТИ ЛЕГШЕ

Вийшло у світ 2-ге видання книжки Романа Ковалю "Сто історій Визвольної війни". Пропонуємо рецензію експерта Всеукраїнського рейтингу "Книжка року" сл. пам. Костянтина Диканя.

Протягом 15 років, із 1914-го до 1930-го, незорі українські простори – від Гуцульщини на заході до Північного Кавказу й Кубані на сході, від південних степів Чорномор'я до Полісся на півночі – нашу стражденну землю рясно скроплювали своєю кров'ю борці за волю України. (...) Агресія Росії на Донбасі довела, що боротьбу з продовжувачами московсько-татарської орди не завершено.

Від початку 1990-х спростовує міфи й псевдонаукові теорії про споконвічну російсько-українську "дружбу", "братні народи", "спільну колиску" Роман Коваль. Його книга "Сто історій Визвольної війни: епізоди боротьби УСС, військ Центральної Ради, Армії УНР, повстансько-партизанських загонів та Кубанської армії" – вже сьома в серії "Отаманія ХХ століття" (станом на 2015 р. – Ред.).

Сто миттєвих світлин... Таких різних... Декілька сотень імен, ви-

яскравених пером Ковалю з історичної темряви нашої непам'яті.

Ця книга, як і всі інші, цілком вито лягає в концепцію альтернативної історії: у дослідженнях пана Романа читач не знайде мемуарів-виправдань невдало-недолугих очільників УНР, Директорії, гетьманату; тільки спогади героїв – козаків, стрільців, отаманів, командирів бойових українських частин, уславлених перемогами над "радімим" із землі залешанської. Воїнів, для яких, як для подільського отамана Якова Гальчевського-Орла, був один сенс життя: "Краще смерть для людини з воляцькою честю, чим співчутливі й докірливі погляди жінок і дівчат свого народу". Не словом, життям підтверджували козаки щирість цих слів.

Воювали не лише чоловіки, а й дівчата. Гімназистка Саша Соколовська, донька дяка і сестра священника, після загибелі в боротьбі з московськими окупантами трьох братів, набрала в кубанку жорстви, винесла на Дівич-гору й промовила: "Нехай кожний камінь цей упаде на голову ворогам! За Україну без комуністів!" Спускалася з гори вже отаманом Марусею...

Належність до двох імперій змусила українців битися між собою. Братовиство розпочалося на фронтах 1-ї Світової, продовжалося під час Національної революції: українці воювали в різних арміях (УНР, красній та білій, Махна, польській, у повстанських загонах...).

"За Збручем теж Україна, але не та... Й господарювали тут не брати-галичани, а вороги, «вороги України, на сором, наші союзники». Та й по той бік Збруча розпановився хижий ворог, тільки червоний..." – згадував козак про відступ у липні 1920-го.

Спричинили втечу з рідної землі керівники УНР, яким бракувало волі та державницького хисту. У листопаді 1919-го Армія УНР опинилася у "трикутнику смерті": між поляками, більшовиками й грабар-

мією Денкіна. Отаман Омелян Волоха, командир 3-го Гайдамацького полку, "людина інтуїтивно-чутливо-розуміюча настрої мас", поговорив з козаками куреня охорони Головного отамана, внаслідок чого більшість "синків Петлюри" перейшли на бік Волоха. "Командир кулеметної ватаги просив дозволу відкинути Волоха вогнем, але Петлюра не наважився. Тим часом «ставка вже згорнулася» і від'їжджала на Чорторію, наказавши кінноті 3-ї дивізії прикрити відхід державних установ... Петлюра тікав від власного війська".

У грудні 1919-го Симон Петлюра теж утік від армії. Зрадливо залишив її у найтяжчий момент. Тоді ситуацію врятував Михайло Омелянович-Павленко, який зібрав залишки тих, хто не змірився з поразкою, й повів їх у Зимовий похід, продовжуючи існування України.

Голодні, обірвані, босі, брудні, завошивлені козаки стояли на смерть, гинули в боях, із дрібкою набоїв і зброї, мерли в тифозних бараках без лікування... І все ж війсьсько не втрачало жаги боротьби, віри в себе, перемогу й Україну. В цей час "провідники" домовлялися з "союзниками", гендлювали майбутніми людьми і держави.

"Лукава для нас доля ще раз над нами насміялася. На високому полі, які підписали з москалями в Ризі таємний мирний договір, Петлюра зупинив наступ українських дивізій. Це дало можливість більшовикам впорядкуватися, отримати підкріплення. І після короткого перемир'я, 10 листопада (1920 р. – К. Д.), перейти в наступ".

Роман Коваль завжди пише з однією метою: збудити суспільство, показати сучасникам, що Росія – ворог. На прикладах новітньої історії він учить очільників держави бути гідними грізним викликом часу.

Костянтин ДИКАНЬ
Київ, 2015 р.

ЧИТАВ "ОТЧЕ НАШ" І СПІВАВ ШЕВЧЕНКОВУ ПІСНЮ

У родині Ігоря Рачка завжди панував український дух. Його батьки свято берегли українські звичаї, національні духовні та ідейні цінності. У храмові дні збирався увесь рід. Співали стародавні козацькі пісні, вели розмови про українську старовину, про Тараса Шевченка, обговорювали твори інших українських письменників. Особливо багато козацьких пісень знали батько Карпо Пантелеймонович та дядько Степан Пантелеймонович, козак Армії УНР. Про це писав доктор філологічних наук Олексій Вертій в нарисі про бандуриста Рачка "Характерник з Лавіркового".

І у "швидкій" Ігор Рачок співав пісню Тараса Шевченка... Це засвідчив священник Ігор Мурий, який опікувався самотнім козаком-бандуристом, якому вже йшов 90-й. "Останніх пів року його вже

покидали сили, – написав Ігор Мурий. – Але він ще тримався. Ми з дружиною часто відвідували його в Лавірковому. Десять днів тому ми вже не змогли зайти в дім, то я через вікно заліз. Ігор Рачок лежав на долівці, при свідомості, але вже не міг ходити. На другий день ми відвезли його в лікарню. По дорозі, у «швидкій» він читав молитву «Отче наш» і співав пісню Тараса Шевченка «Думи мої, думи». Тиждень він пробув у лікарні, приймав ліки, був під крапельницею. Я ще подав йому таїнство Причастя. Останні дні він уже не говорив. Помер у неділю, 22 березня 2026 року.

Хочемо в нашому краєзнавчому музеї створити постійну виставку, присвячену йому. Там буде і його бандура..."

Вічна слава!

Роман КОВАЛЬ

ди своєму талантові, якої йому не могла завдати жодна у світі сила. Починалася смуга подальшої деградації поета, причому деградував покійний поет так само геніально, як колись писав вірші".

Василь СТУС

"ДЕГРАДУВАВ ГЕНІАЛЬНО"

"Хай там як, Тичина – така ж жертва сталінізації нашого суспільства, як Косинка, Куліш, Хвильовий, Скрипник, Зеров чи Курбас. З однією різницею: їхня фізична смерть не означала смерті

духовної. Тичина, фізично живий, помер духовно, але був приневолений до існування як духовний мрець, до існування по той бік самого себе. Тичина піддався розтлінню, завдавши цим такої шко-

ЧЕРЕЗ "НОВУ ПОШТУ" МОЖНА ПРИДБАТИ

Книжки можна придбати через "Нову пошту", попередньо переказавши кошти на ФОП Р. М. Ковалю: Приватбанк, 5169 3305 3001 3009.

Якщо це пожертва, то просимо переказувати на картку Романа Миколайовича Ковалю: Приватбанк, 4149 6090 2566 1630.

Як перешлете кошти за книги, просимо вислати квитанцію на вайбер (+38066-211-41-85) або на телеграм (+38067-726-30-36) або на електронну адресу kovalroman1@gmail.com

Також просимо вказати, куди і кому вислати книжки. І чи підписувати їх.

Ось ціни без вартості пересилки:
"Таємниця отамана Зеленого" Романа Ковалю – 250 грн.

"Хоробре серце Олега Куцина" – 500 грн.

"Сто історій Визвольної війни" Романа Ковалю – 300 грн.

"Шляхетні серця" Романа Ковалю – 250 грн.

"Самостійна Україна" Миколи Міхновського – 300 грн.

"Філософія сили" Романа Ковалю – 140 грн.

"Український націоналізм" (упорядник О. Однороженко) – 395 грн.

"Тарас Шененко, співець не-примиримої України" – 300 грн.

"Полковник Болбочан" Р. Ковалю і Ю. Юзича – 350 грн.

"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" Романа Ковалю – 400 грн.

"Микола Міхновський: спогади, свідчення, документи" Р. Ковалю і Ю. Юзича – 700 грн.

"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Ковалю – 400 грн.

"Коростишів у боротьбі за УНР. 1917 – 1921 рр." Р. Ковалю. – 175 грн.

"Житомирщина в боротьбі" Романа Ковалю – 300 грн.

"Здолати Росію" Романа Ковалю – 350 грн.

"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Ковалю – 150 грн.

"Подєбрідський полк" Армії УНР (т. 2) – 150 грн.

"Подєбрідський полк" Армії УНР Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича (т. 3) – 350 грн.

"Крізь павутиння змосковценья" – 200 грн.

"Історія України-Русі" Миколи Аркаса – 250 грн.

"Тиха війна Рената Польового" Романа Ковалю – 350 грн.

ЖИТТЯ – ЦЕ ТАК НЕДОСТАТНЬО, А СМЕРТЬ – ЦЕ ВЖЕ ЗНАДТО

1. Впертість, завзяття, віра в себе здатні перетворити поразку в перемогу.

2. Легше робити добро, ніж ділити його.

3. Той, хто вважає, що не має ворогів, просто не вмів їх розпізнавати.

4. Як гарно дитину не виховуєш, а вона все одно намагатиметься взяти з тебе поганій приклад.

5. Добре, коли тобі йдуть назустріч, але якщо це носоріг, краще звільни йому дорогу.

6. Справедливість, істина, сила єдині, але тільки в шляхетній людині.

7. Щоб вижити, ми маємо частіше сміятися тоді, коли немає підстав для сміху.

8. Які ж солодкі лінощі, коли перед тобою непочатий край роботи.

9. Заслужений успіх колег драгує ще більше, ніж незаслужений.

10. Ціна коньяку залежить від витримки, ціна людини – також.

11. Краще за інших живуть ті, що не можуть собі дозволити жити погано.

12. Хто сказав, що головне в житті вижити? Головне – стати безсмертним.

13. Віра без знання як козак без коня.

14. За рівних шансів програє найпорядніший.

15. Яка красива у вас донька, чудова робота.

16. Іноді достатньо піти битим шляхом, щоб збитися зі шляху.

17. Не всі цитати класиків належать класикам.

18. Тільки організатори лотерей завжди виграють у лотерею.

19. Неспроможний підривати традиційні основи нездатний стати фундатором нової традиції.

20. Гонорар за лебедину пісню сплачується посмертно.

21. Жінка ніколи не пробачить чоловіку помилок, яких той не зробив заради неї.

22. Жак перед життям часом сильніший за страх смерті.

23. Легше винести нестерпне, ніж відмовитися від неможливого.

24. Життя – це так недостатньо, а смерть – це вже занадто.

25. Найсумніше свято те, якому ти зайвий.

Андрій КОВАЛЬ, історик
(1956 – 2022)

"ПОВІЙ ВІТРЕ НА УКРАЇНУ"

Як депутат міської ради м. Українки та заступник голови профкому Трипільської ДРЕС, я з друзями запланували вечір пам'яті нашого Пророка в Шевченківські дні. Постало питання про ведучого.

Я поїхав у с. Гребені до Олеса Бердника. Він погодився. І запросив бандуриста Василя Литвина провести цей вечір разом. Я знав про велику ерудицію Олеса Павловича, але те, як він провів цей вечір з Литвином, перевершило сподівання. Це було незвичайне дійство! Люди стоячи аплодували і Бердику, і Литвина.

Уже літом я вирішив провести зустріч із бандуристами. Зробили

рекламу, запросили бандуристів, серед них були і невидючі.

І ось настав час зустрічі, а в залі лише декілька десятків глядачів. Що робити? Я запропонував провести зустріч на майданчику біля палацом культури. Вивели озвучку. Через деякий час площа була заповнена глядачами. Кожен виступ сприймався на "біс". А потім була вечеря в ресторані... Що там діялося!

Коли один бандурист заспівав "Повій, вітре, на Україну", то деякі жінки плакали.

Ото так пройшло знайомство багатьох жителів міста з бандурою.

Володимир ДВІРНИЙ

СЛАВНЕ ПОДРУЖЖЯ ЛИТВИНІВ

Я дружив з Антоніною Іванівною та Василем Степановичем. Вони мене були раді бачити, а я їх. Колись мене вигнали зі Стрітівської кобзарської школи, років за двадцять потому Василь Степанович сказав мені: "Ти був противний, некерований, але у тебе була позиція".

Колись мене запросили заграги на якомусь (мабуть, 70 років) ювілеві Василя Степановича у музеї Івана Гончара. Я заграв на електробандурі якийсь кислотний ембіент (жанр музики, що фокусується на створенні атмосфери, а не на мелодії. – Ред.). Перед тим

пожартував: "Оскільки вважаю вас своїм учителем, то ви теж несете трохи відповідальність за те, що зараз прозвучить..."

Я знайшов в архіві відеофрагмент виконання Василем Степановичем у 1969 р. пісні "Ой полети галко". Антоніна Іванівна була щаслива, бо побачила того Василя, якого покохала.

Литвини – чудові люди, ціла епоха. Бачив їх у публікації Вашого, пане Романе, клубу і радів, що такі люди задіяні, активні і їх чують.

Іван ТКАЛЕНКО

КНИЖКОВА КРАМНИЦЯ

"ОТАМАНІЯ"

Книги Історичного клубу "Холодний Яр" можна придбати через крамницю "Отаманія". Ось тут: <http://otomania.in.ua>

ПІДТРИМУЙТЕ НАС

Патреон Романа Ковалю:
<https://www.patreon.com/c/kovalroman>

Сердечно дякуємо за підтримку газети "Незборима нація"!

Олександр АНТОНЕНКО – 200 грн

Леонід ІСАКОВ – 300 грн

Іван КАЧУРИК (Хмельницький) – 500 грн

Ігор СМЕТАНСЬКИЙ (Калуш) – 500 грн

Богдана КУПРІЯНЕЦЬ – 600 грн

Леонід КЛЮЧНИКОВ (Сміла) – 1000 грн

Юрій БОТНАР (Черкаси) – 1000 грн

Олександр РИЖЕНКО (Київ) – 3000 грн.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Наш індекс – 33545.

Індекс 87415 – для передплатників Донецької та Луганської областей.

Ціна 212 грн.

Часопис ОУН.

Передплатний індекс 30504.

Ціна 744 грн.

АРХІВ ГАЗЕТИ

"НЕЗБОРИМА НАЦІЯ"

Тут можна переглянути архів НН: https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Nezboryma_Natsiya

Редактор

Роман Коваль

Верстка

Анна Воловник

Коректор

Надіяка Овчарук

Інформаційне забезпечення

Микола Владзімирський,

Владислав Карпенко,

Надія Віннік

Технічний директор

Максим Селюзкін

Адреса для листування

03049, Київ, вул. генерала

Геннадія Воробйова (Кур-

ська), буд. 20, пом. 14.

Тел./факс: 242-47-38

kovalroman1@gmail.com

ФБ: Roman Koval

Редакція залишає за собою

право редагувати

та скорочувати тексти.

Наклад 1000 примірників.

Видруковано 29.04.2026 р.

ТОВ "Прес Корпойшн Лімітед"

Номер замовлення 26 89 05

Ідентифікатор медіа:

R30-03637

Засновник

Роман Миколайович

Коваль

[HTTP://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/](http://NEZBORYMA-NACIYA.ORG.UA/)

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України